

Od Sclavoniae do Slavonije: pojam, opseg i granični položaj u srednjem i ranom novom vijeku. Zbornik radova znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem, Slavonski Brod, 21.–22. listopada 2021 (Robert Skenderović, Milan Vrbanus, ur.). Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2024., 554 str.

Zbornik *Od Sclavoniae do Slavonije* predstavlja metodološki ujednačen i historiografski zreo doprinos raspravi o genezi, značenju i prostornom obuhvatu pojma Slavonije od ranog srednjeg vijeka do kraja 18. stoljeća. Polazeći od spoznaje da je pitanje imena i opsega Slavonije u hrvatskoj historiografiji dugo ostalo nedovoljno razrađeno, urednici su okupili autore različitih generacija i istraživačkih profila kako bi problem sagledali interdisciplinarno, kroz filološku, političku, kartografsku, crkvenu, osmansku i gospodarsku prizmu.

Struktura zbornika odražava kronološko-tematski pristup. Radovi vezani uz srednji vijek temeljito razrađuju etnonimske i horonimske aspekte pojma *Sclavonia*, kao i njegovu uporabu u latinskim, grčkim i domaćim izvorima, pri čemu se osobito ističu filološki precizne analize i kritičko čitanje izvora. Posebna je vrijednost zbornika u ujednačenom naglasku na promjenjivost teritorijalnih definicija Slavonije, koje se ne promatraju kao statične, nego kao rezultat političkih, crkvenih i društvenih procesa. Slično vrijedi i za ranonovovjekovne priloge koji dodatno proširuju slavonski okvir uključivanjem osmanskih izvora, zapadnoeuropskih putopisa te kartografskih prikaza, čime se istraživani prostor smješta u širi srednjoeuropski i jugoistočnoeuropski kontekst.

U uvodnom prilogu Stanko Andrić analizira etnonim i horonim Slavonija u ranom srednjem vijeku, prateći njihovu pojavu i semantičke pomake u grčkim i latinskim izvorima od 6. do 11. stoljeća. Autor uvjerljivo pokazuje da je pojam *Sclavonia* u tom razdoblju bio višeznačan i fluidan, čime postavlja čvrst konceptualni temelj za sve kasnije rasprave u zborniku. Antun Nekić u sljedećem radu razrađuje značenje pojma (*Tota*) *Sclauonia* u 13. stoljeću, naglašavajući njegovu uporabu u političkom, teritorijalnom i simboličkom kontekstu te ukazujući na razlike između unutarnje i vanjske percepcije slavonskog prostora. Gábor Barabás fokusira se na ulogu ugarskih hercega u Slavoniji u 13. stoljeću, interpretirajući Slavoniju kao specifičnu zemlju prijestolonasljednika, koja pred-

stavlja važni dio politike Arpadovića. Trpimir Vedriš u svojem prilogu razmatra uporabu pojma *Sclavonia* u razvijenom srednjem vijeku, s posebnim naglaskom na razlikovanje Dalmatinaca i Slavonaca u izvorima, čime doprinosi razumijevanju regionalnih identiteta unutar hrvatskog prostora. Hrvoje Kekez analizira prometnu povezanost srednjovjekovne Slavonije na primjeru skele na Savi kod Gradiške, pokazujući kako infrastrukturni elementi omogućuju preciznije razumijevanje teritorijalne funkcionalnosti Slavonije kao tranzitnog prostora. Ivan Majnarić u teorijski usmjerenom prilogu raspravlja o historiografskom nazivlju države u kasnom srednjem vijeku, povezujući pojam Slavonije s političko-teorijskim raspravama o zemljama i kraljevinama. Silvija Pisk bavi se opsegom Slavonije u kasnom srednjem vijeku kroz primjer pavlinskih samostana, pri čemu joj crkvena organizacija služi kao vrijedan indikator teritorijalne percepcije. Dubravka Latinčić i Krešimir Regan analiziraju prikaz Slavonije u međunarodnim povijesnim atlasima, ukazujući na dugotrajnu nesigurnost i varijabilnost kartografskih interpretacija njezina upravno-teritorijalnog položaja. Melina Rokai u srednjovjekovno-ranonovovjekovnom prilogu donosi pregled percepcije Slavonije u djelima engleskih i britanskih putnika od srednjeg vijeka do modernog doba, pokazujući kako se pojam Slavonije postupno precizira kroz prizmu prirodne i društvene geografije.

U ranonovovjekovnom dijelu zbornika Szabolcs Varga analizira rasprave o Slavoniji na ugarskom saboru u Požunu, čime pokazuje kako se slavonski prostor artikulirao u ugarskoj politici. Robert Skenderović istražuje uporabu pojma Slavonije u korespondenciji franjevac Bosne Srebrene, naglašavajući crkveno-administrativne i mentalne granice slavonskog prostora. Goran Dejanović uspoređuje prikaze Slavonije kod Evlije Čelebije i Jurja Ratkaja, ukazujući na različite narativne i kulturne horizonte osmanskih i kršćanskih autora. Milan Vrbanus razmatra utjecaj pograničnog položaja na gospodarski razvoj Slavonije u prvoj polovini 18. stoljeća, dok Ante Grubišić analizira prostor Vukovara kao razdjelnicu i poveznicu Slavonije i Srijema. Pavao Nujić obrađuje Slavoniju u vojnim popisima Petrovaradinske pukovnije, a Vladan Gavrilović zaključuje tematski blok analizom Pakračke eparhije krajem 18. stoljeća, čime se slavonski prostor smješta u širi konfesionalni i upravni kontekst.

Kao cjelina, zbornik predstavlja referentno djelo za buduća istraživanja srednjovjekovne i ranonovovjekovne Slavonije te ujedno i važan doprinos hrvatskoj regionalnoj historiografiji, ali i raspravama o povijesnoj geografiji i identitetu u srednjo- i jugoistočnoeuropskom prostoru.

Hrvoje Petrić